

Creative Commons Slovenija
pri KUD France Prešeren Trnovo

Predlog sprememb Zakona o avtorski in sorodnih pravicah

I.

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah v 147. členu med drugim določa obvezno kolektivno upravljanje v primeru javne priobčitve že objavljenih neodrskih glasbenih in pisanih del. To pomeni, da kolektivne organizacije (kot so SAZAS, ZAMP, Zavod IPF) **lahko in morajo** upravljati z določenimi pravicami avtorjev, kadar se njihovo delo (glasbeno ali pisano) priobči javnosti, torej, če se delo:

- izvaja (npr. recitiranje pisanega dela, koncert – živa izvedba glasbenega dela);
- prenaša (da se recitacije, izvedbe ali uprizoritve dela prenašajo po zvočniku, zaslonu ali podobni napravi zunaj prvotnega prostora ali kraja);
- predvajanja s fonogrami in videogrami (predvajanje CDjev, DVDjev);
- prikazuje (npr. kino);
- radiodifuzno oddaja (radio, TV);
- radiodifuzno retransmisira (oddajanje radijskega ali TV posnetka druge radio/TV postaje);
- sekundarno radiodifuzno oddajanje (predvajanje radijskega ali TV posnetka npr. na platnu);
- dajanje na voljo javnosti (npr. omogočanje dostopa prek interneta).

V vseh naštetih primerih lahko oziroma mora kolektivna organizacija **namesto avtorja upravljati z (nekaterimi) njegovimi pravicami. Avtor o tem ne more svobodno odločati (nima izbire).**¹ V praksi to pomeni, da lahko kolektivna organizacija (kot npr. SAZAS) od organizatorja dogodka zahteva plačilo nadomestila, kadarkoli se določeno avtorsko delo priobči javnosti (se javno izvaja, predvaja, objavi na spletu ipd. – gl. zgoraj naštete možnosti). **To lahko zahteva ne glede na to, ali avtor to želi ali ne, in ne glede na to, ali je avtor njen član ali ne.**

Creative Commons Slovenija (CC Slovenija) razume, da je kolektivno upravljanje pravic potrebno in koristno za avtorje. Smisel kolektivnih organizacij je skrb za uveljavljanje pravic avtorjev, ki je v določenih primerih (kot npr. primeri pod 2., 3. in 4. točko 147. člena ZASP) možno oz. vsaj veliko lažje le z obveznim kolektivnim upravljanjem.

Vendar pa je treba pri tem upoštevati tudi želje avtorjev. CC Slovenija meni, da v trenutno veljavnem zakonu določeno obvezno kolektivno upravljanje v določenih primerih ne prinaša koristi avtorjem, ki takšnega načina uveljavljanja pravic ne želijo. Avtorjem, ki niso člani kolektivne organizacije (z ne-včlanitvijo izrazijo, da ne želijo, da njihove pravice upravlja kolektivna organizacija), je onemogočena pravica samoupravljanja lastnih pravic. Če se avtorji želijo sami pogajati npr. z določeno radijsko postajo, izvajalcem, organizatorjem dogodka ipd., bi morali to možnost imeti. Vsem tistim pa, ki želijo svoje pravice uveljavljati prek izkušenih in s pravniki podprtih kolektivnih organizacij, to še vedno omogoča **neobvezno kolektivno upravljanje**.

Obstoječa zakonodaja avtorjem neodrskih glasbenih in pisanih del **onemogoča tudi uporabo prostih (in drugih) licenc**. Če torej avtor, ki ni član kolektivne organizacije (npr. SAZAS), v trenutnem režimu skuša na spletu ponuditi svoje (glasbeno) delo pod kakšno prosto licenco (npr. Creative Commons) in želi zase pridržati le nekatere, ne pa vseh pravic, mu zakonodaja tega ne dopušča. Enako velja, če

¹ Izjema je le primer, kot avtor sam v živo izvaja svoje delo. Če delo izvaja kdo drug, tudi če mu je to avtor dovolil, je to še vedno v domeni kolektivne organizacije.

želi avtor svoje delo pod prosto licenco ponuditi kakšni radijski postaji ali pa za nepridobitne namene oz. nepridobitni organizaciji (npr. društvu, dobrodelni organizaciji ipd.).

Po mnenju CC Slovenija bi avtor, ki se ne včlani v kolektivno organizacijo in s tem izrazi, da ne želi kolektivnega upravljanja svojih pravic, **moral imeti možnost, da sam upravlja pravice na svojih delih** tudi v primeru javne priobčitve teh del.

CC Slovenija zato predlaga črtanje 1. točke 147. člena ZASP (in posledično tudi 4. odstavka 151. člena ZASP). Takšna ureditev bi še vedno omogočala **obvezno kolektivno upravljanje v primerih, kjer je to resnično potrebno** in kjer alternativa – individualno upravljanje avtorskih pravic praktično ni mogoče oz. je vsaj zelo težko izvedljivo (v primerih iz 2., 3. in 4. točke 147. člena ZASP). Hkrati pa bi takšna ureditev **omogočila avtorjem, da se v primeru, ko želijo javnosti priobčiti svoje neodrsko glasbeno ali pisano delo, lahko sami odločijo, ali bodo svoje avtorske pravice uveljavljali individualno ali prek kolektivne organizacije.**

Če pa je zakonodajalec prepričan, da obveznega kolektivnega upravljanja avtorskih pravic, kot je določeno v 1. točki 147. člena ZASP, ni mogoče odpraviti, potem Creative Commons Slovenija meni, da bi morali vsaj vpeljati možnost izbire (t.i. opt-out). Če torej avtor ni član kolektivne organizacije in izrecno pisno izjavi, da ne želi, da kolektivna organizacija upravlja njegove pravice, potem kolektivna organizacija za to ni upravičena. V takšnem primeru CC Slovenija **predlaga, da se ZASP spremeni tako, da se spremeni 4. odstavek 151. člena**, in sicer tako, da se glasi:

»Avtorske pravice iz 1. točke 147. člena zakona se izjemoma lahko upravljaajo individualno, če avtor, ki ni član kolektivne organizacije, ki bi bila po 1. točki 147. člena tega zakona upravičena upravljati z njegovimi malimi pravicami, izrecno pisno izjavi, da želi s svojimi pravicami upravljati individualno.«

Dodata naj se dva nova odstavka (5. in 6. odstavek) 151. člena, ki naj se glasita:

»(5) Avtor lahko v izjavi iz prejšnjega odstavka tega člena opredeli, da ne želi kolektivnega upravljanja pravic na posameznem delu po 1. točki 147. člena tega zakona oziroma posamezne pravice iz 2. odstavka 22. člena.«

»(6) Pisno izjavo iz četrtega in petega odstavka tega člena avtor vloži pri organu, pristojnem za izdajo dovoljenja iz 1. odstavka 146. člena tega zakona.«

S takšno ureditvijo bi se avtorjem omogočilo, da v določenih primerih sami upravljaajo svoje pravice in tudi, če to želijo, da svoje delo ponudijo javnosti pod prosto licenco. Pri tem je smotno, da se avtorji lahko odločijo, da ne želijo kolektivnega upravljanja pravic le za določeno svoje delo ali pa da npr. ne želijo kolektivnega upravljanja pravic le v primeru javnega izvajanja svojega dela, želijo pa obdržati kolektivno upravljanje v primeru radiodifuznega oddajanja istega dela. Avtorji svojo izjavo deponirajo pri Uradu za intelektualno lastnino, ki kot državni organ razpolaga z ustrezno bazo podatkov.

II.

CC Slovenija se prav tako ne strinja z ureditvijo, kot izhaja iz 140. in 141. členov ZASP. Gre namreč za **člena, ki določata avtorskopravno varstvo za dela, na katerih so avtorske pravice že potekle in so torej že prešla v t.i. javno domeno.** V primeru 140. člena gre za še neobjavljena dela, ki jih nekdo objavi, v 141. členu pa za pripravo izdaje dela, ki se bistveno razlikuje od znanih izdaj tega dela. Oba člena torej bolj izpostavljata v objavo oz. izdajo določenega dela vložen trud, ne pa same ustvarjalnosti oz. individualne intelektualne stvaritve, kot izhaja iz same definicije avtorskega dela.

CC Slovenija pozdravlja odločitev zakonodajalca, da ponudi določene pravice na delu tudi tistim, ki se odločijo objaviti neobjavljena dela ali na bistveno drugačen način ponovno izdati znanstvena dela, saj se s tem spodbuja objava in javna dostopnost takšnih del. **Vendar pa se ne strinjamo s tem, da se**

takšen "pot obrvi"², torej trud in investiranje varuje ravno z avtorsko pravico. Po mnenju CC Slovenija si takšna dela zaslužijo največ varstvo s sorodnimi pravicami, nikakor pa ne z avtorskimi pravicami, ki so namenjene resnično le varovanju individualnih intelektualnih stvaritev, ne pa tudi vloženemu trudu in inovativnosti pri izdaji določenega avtorskega dela. V prvi vrsti je sedanja ureditev problematična z vidika nerazlikovanja med dejanskim avtorskim delom na eni in trdom oz. inovativnostjo vloženo v izdajo oz. objavo določenega dela na drugi strani, poleg tega pa omogoča podaljševanje trajanja avtorske pravice na delu, ki bi sicer prešlo v javno domeno, še 70 let po smrti tistega, ki je delo objavil oz. ga na poseben način izdal. **Zato predlagamo naslednjo ureditev:**

"Neobjavljena prosta dela
140. člen

- (1) Oseba, ki prvič zakonito izda ali priobči javnosti še neobjavljeno delo, na katerem so avtorske pravice že potekle, uživa varstvo po 139. členu tega zakona.
- (2) Pravice iz prejšnjega odstavka trajajo 25 let od prve zakonite izdaje ali priobčitve javnosti dela."

"Kritične ali znanstvene izdaje prostih del
141. člen

- (1) Oseba, ki pripravi izdajo dela, na katerem so avtorske pravice že potekle in je rezultat znanstvene dejavnosti ter se bistveno razlikuje od znanih izdaj tega dela, uživa varstvo po 139. členu tega zakona.
- (2) Pravice iz prejšnjega odstavka trajajo 30 let od prve zakonite izdaje dela."

Dejstvo je, da tako objava kot izdaja dela predstavljata aktivnosti založništva in sta v zakonu tudi uvrščena pod založništvo. Zato je predlagana ureditev primernejša. S takšno ureditvijo se namreč ne bo pretirano omejeval prost pretok avtorskih del, ki bi sicer morala preiti v javno domeno in od katerih uveljavitve avtor dejansko ne bo nagrajen.

Ljubljana, 13.06.2009

2 Merilo »sweat of the brow« se uporablja v ameriškem sistemu patentiranja izumov.